

“This is my land”

Kwart voor drie, **zondag 10 november** 2019. In het holst van de nacht haalt Jan van den Bos ons op. Ons, dat is Wim Nottroth en mij. Op naar Schiphol voor een reis- en werkbezoek namens de Pauluskerk aan Palestina en Israël. Doel van dat bezoek: de contacten aanhalen met de mensen van de Lutherse Kerk en School van Beit Sahour, samen met hen nieuw vorm en inhoud geven aan onze “everlasting friendship” en zoveel mogelijk kennis en ervaringen opdoen van hoe het nu gaat en staat met de mensen en hun onderlinge verhoudingen in dat al jaren zo hopeloos verscheurde gebied¹. Waar zoveel van doen heeft met land en wie zeggenschap heeft over het land en wie niet.

De relatie tussen de geloofsgemeenschappen van de Lutherse Kerk van Beit Sahour en de Pauluskerk dateert van 1993. Kees Thieme plantte toen, namens de Pauluskerk, samen met de toenmalige directeur en voorganger van school en kerk, Hani Odeh Kassis, een olijfbom en onthulde een gedenksteen met de tekst: “For everlasting friendship”. Sindsdien is die relatie gebleven en gekoesterd. Op alle mogelijke manieren is de afgelopen jaren geprobeerd humanitair en politiek op te komen voor de zaak van de Palestijnen. Zonder daarbij Israël of Israëli’s te zien of te behandelen als vijanden. Hoe onvoorstelbaar en weerbarstig ook, het gaat uiteindelijk om vrede en gerechtigheid in die smalle strook land langs de Middellandse Zee. Alleen langs die weg is er toekomst.

Vliegveld Ben Gurion is druk. Uiteindelijk mogen we erin, in wat heet “het heilige land”. Een taxi brengt ons van Tel Aviv naar Beit Sahour. Dat ligt vlakbij Bethlehem, op de bezette Westbank. Aan de andere kant dus van de Muur. Officieel de Israëlische West-oeverbarrière. Onze Palestijnse chauffeur heeft een auto met een Israëlisch nummerbord. Van die “barrière” merken wij dus zo goed als niets, elk checkpoint passeren we probleemloos. Was het een auto met een Palestijns nummerbord geweest, dan had de wereld er anders uitgezien. De Muur heet in Israël “afscheidingshek” of “veiligheidshek”. Palestijnen noemen hem “apartheidshek”.

¹De Commissie van Bijstand van de Pauluskerk onderhoudt de contacten tussen de beide geloofsgemeenschappen. De Commissie steunt projecten van School en Kerk in Beit Sahour ook met financiële bijdragen. Giften om dit mogelijk te maken zijn welkom op IBAN: NL30 INGB 0005 5661 16, t.n.v. Commissie van Bijstand Pauluskerk, Rotterdam, o.v.v. Beit Sahour.

Feit is, dat de muur op veel plaatsen niet de zogenaamde “groene lijn” volgt, de (internationaal erkende) wapenstilstandsgrens van 1949 met Jordanië. Maar soms tot 20 kilometer diep de Palestijnse gebieden indringt, dwars door Palestijnse dorpen en gemeenschappen loopt en hele joodse nederzettingen insluit². Sta je ter plekke, dan wordt je eens te meer duidelijk, dat de muur over veel meer gaat dan veiligheid alleen. In feite een belangrijk middel is om stapsgewijs het gebied van de bezette Westelijke Jordaanoever te confisqueren. Het Internationaal Gerechtshof verklaarde de muur in 2004 een schending van het internationale recht. Het Hof vond, dat de muur moest worden afgebroken en dat er schadevergoeding moest worden betaald aan benadeelde Palestijnse families. Dat is allemaal niet gebeurd. Integendeel. Israël bouwde rustig door. De muur is inmiddels zo’n 700 kilometer lang. Onze reis is georganiseerd door ATG, het Alternative Travel Agency. ATG is een Palestijnse reisorganisatie, verbonden aan de Lutherse Kerk en School van Beit Sahour. Doel van ATG is toeristen, die naar Israël en Palestina komen, een andere kijk te geven op de mensen en

het land. Anders dan massatoeristisch – busje uit, kijkje op, busje in – Jeruzalem en Bethlehem bekijken. Van oudsher wonen er Palestijnse mensen, zijn er Palestijnse gemeenschappen, is er een Palestijnse cultuur, is er een oude Palestijnse geschiedenis. Het beeld als zou het land “leeg” zijn geweest, toen de eerste Joodse kolonisten zich er vestigden, is in ieder geval volkomen in strijd met de feiten.

We worden hartelijk ontvangen door Rami Kassis. We zijn blij en enthousiast elkaar weer te zien. Rami is de gemotiveerde directeur van ATG. We drinken heerlijke Arabische koffie, praten bij en spreken het programma voor de komende dagen door. Rami brengt ons naar hotel Sahara, dat wordt gerund door een christelijke Palestijnse familie. Het hotel ligt vlakbij het rooms-katholieke veld van de herders. Vanuit mijn kamer kijk ik erop uit. Wat wil een dominee nog meer! Beit Sahour betekent “veld van de herders” en verwijst naar Lucas 2. De engel verschijnt aan de herders en kondigt hen het grote nieuws aan van de geboorte van een bijzonder kind. Daar gebeurde het dus. Dat wil zeggen, in Beit Sahour heb je maar liefst drie “herdersvelden”, rooms-katholiek, Grieks-orthodox en luthers. Zo heb je nog eens wat te kiezen. Nee, niet gaan zeuren, dat zoiets niet kan. Heerlijk veelsmakig, die christelijke traditie. Wim gaat zijn 10.000 stappen zetten. Jan en ik gaan naar restaurant Ruth, het restaurant met de beste falafel van de wereld. We omhelzen de eigenaren als oude vrienden. Hun

²Goede, objectieve informatie over alles wat zich in het gebied afspeelt wordt verzameld door OCHA, een onderdeel van de VN: www.unocha.org.

oudste zoon is hoogleraar toerisme in Breda. De wereld is klein. Jan en ik verbazen ons over de drommen bussen met drommen toeristen, veel uit China en Japan, die het herdersveld bezoeken. We mopperen wat over “is deze heksenketel nou devotie?”, maar zijn dan toch geraakt als uit de kapel plotseling gezang klinkt: “Stille nacht, heilige nacht”, voor zover ik kan nagaan in het Pools. En dat op 10 november! Volgens plan zouden wij gaan eten met Rifat Kassis. Rifat is vredesactivist en was de motor achter het Kairos-document, dat in 2009 werd uitgebracht door de Palestijnse christenen. Een hartstochtelijke oproep aan de internationale gemeenschap om te zorgen, dat er recht gedaan wordt en langs vreedzame weg een einde wordt gemaakt aan de militaire bezetting van Palestina. Het eten gaat niet door, omdat Rifat

aanwezig moet zijn bij een crowdfundingavond van de scouts van Beit Sahour.

Of we ook komen? En zo bevinden wij ons dus plotseling in een enorme zaal te midden van zo’n 250 vrolijke en zingende Palestijnen. Bingo is mijn favoriete sport, natuurlijk. In ieder geval levert het spel een flinke hoeveelheid geld op voor de scouts. Scouting speelt een enorme rol in de gemeenschap van Beit Sahour. Via scouting leren jongeren voorbereid te zijn op iets anders dan wanhoop en cynisme. Zoals Palestijnen vaak zeggen: ons land heeft geen natuurlijke hulpbronnen, olie of steenkool. Maar wel een enorm reservoir aan menselijke hulpbronnen, onze jonge

mensen. Daarmee kan het Palestina van de toekomst worden gebouwd! Ik slaap die nacht als een roos, vlakbij het (rooms-katholieke) herdersveld.

Maandag 11 november

Ochtend

Bezoek aan de Lutherse school van Beit Sahour. Een hartelijke kennismaking met de nieuwe directeur van de school Georgette Abbas en met haar plaatsvervanger, Salim Jaber. Salim is een oude bekende. Wij omhelzen elkaar hartelijk. Heerlijk om je weer te zien! De school geeft les aan kinderen van christelijke, joodse en moslimhuize. Vrede en constructiviteit jong geleerd, vrede en constructiviteit oud gedaan. Dat is ongeveer het motto. Wij zijn gedrieën meer dan onder de indruk van de enthousiaste en vrolijke sfeer onder de leerlingen en de manier waarop de leraren daaraan bouwen. In het lesprogramma, met handvaardigheid, Dabka-dansen, de typische Palestijnse/Arabische manier van dansen, en muziektherapie. Je zou niet zeggen, dat dit een bezet gebied is. Het mooist is toch wel de speeltuin waar tientallen kinderen van 4 en ouder druk beweeglijk zijn en honderduit praten. Wat zou ik graag weer kind zijn, als ik dat niet nog steeds was. Een Palestijns meisje van vijf jaar, met prachtig zwart haar en de prachtige naam Annabella, zingt voor ons een lied.

Het duurt eindeloos en is niet te verstaan, maar Annabella doet het met zo'n kinderlijke ernst en overgave, dat we er stil van worden. Dat lied blijft voor mij één van de hoogtepunten van ons bezoek.

Middag

Wij bezoeken Tent of Nations. Via een eindeloze omweg. Het is hemelsbreed misschien 10 kilometer. Onze Palestijnse chauffeur vandaag heeft een auto met een Palestijns nummerbord. Dus: de hele reis over Palestijns grondgebied, overal afgesloten door de muur, geen checkpoints te passeren. De weg naar Tent of Nations aan de andere kant is door het Israëlijsche leger afgesloten met een roadblock. Vandaar nog een kilometer lopen, ook als je slecht ter been bent. Het is niet de bedoeling, dat toeristen of belangstellenden Tent of Nations gewoon kunnen bereiken. Als je moeilijk kunt doen, waarom dan makkelijk maken? Dat is ongeveer het idee. Tent of Nations is een boerderij met honderden olijf- en vruchtbomen en een vredesproject van de Palestijnse familie Nassar: Daher, Daoud, hun zuster en hun moeder. Hun motto is: "We refuse to be enemies". Daher is de boer en ontvangt ons meer dan hartelijk. Wij omhelzen elkaar als oude vrienden. Tent of Nations ligt op bijna 1000 meter hoogte, op een berg. Een schitterend uitzicht over al het land in de verschillende richtingen. In de verte

de Middellandse Zee. Het is er doodstil, zon, een stevige wind brengt koelte. Rondom, op de toppen van de bergen aan de overzijde, liggen zeer strategisch inmiddels zes Israëlische nederzettingen. Daher vertelt, dat er recent weer een is bijgekomen. Men blijft de oude en door het Israëlische Hooggerechtshof erkende rechten van de familie Nassar bestrijden. Regelmatig worden de bomen van de familie vernield. In 2015 zelfs honderden. De familie was onverstoorbaar en riep iedereen op te helpen voor elke vernielde boom er een terug te plaatsen. Dat is gelukt. Tot nu toe. De Israëlische overheid maakt het de familie, ondanks hun erkende rechten, ook onmogelijk aan te sluiten op het elektriciteitsnet en de waterleiding. Gelukkig komen elektriciteit en water ook uit de hemel, zegt Daher. Elektriciteit via zonnepanelen. Water door regen op te vangen in grote ondergrondse tanks. Lastig, maar het lukt. “This is my land”, zegt hij een paar keer om duidelijk te maken waar hij en zijn familie staan, ondanks alle ziekmakende tegenwerking en vernieling. Zijn grootvader kocht het land in 1916, nog in de tijd van de Ottomanen. Vlakbij, aan de overkant van het dal, is kort geleden als deel van de nieuwe Israëlische settlement een nieuwe school gebouwd. We horen de kinderen joelen op het schoolplein, de schoolbel gaat. Ik wil hier op het terrein een school bouwen, zegt Daher. Maar dan voor Palestijnse én Israëlische kinderen. Dat moet toch mogelijk zijn.

Avond

Wij ontmoeten Munther Isaac. Munther is de nieuwe dominee van de Lutherse Kerk van Beit Sahour. Hij is ook de predikant van de Christmas-church in Bethlehem, de opvolger van dominee Mitri Raheb³, bevrijdingstheoloog en een oude bekende van de Pauluskerk. Hij komt uit Beit Sahour en heeft ons uitgenodigd te komen eten in “Il Grotto”, een van die reusachtige

---

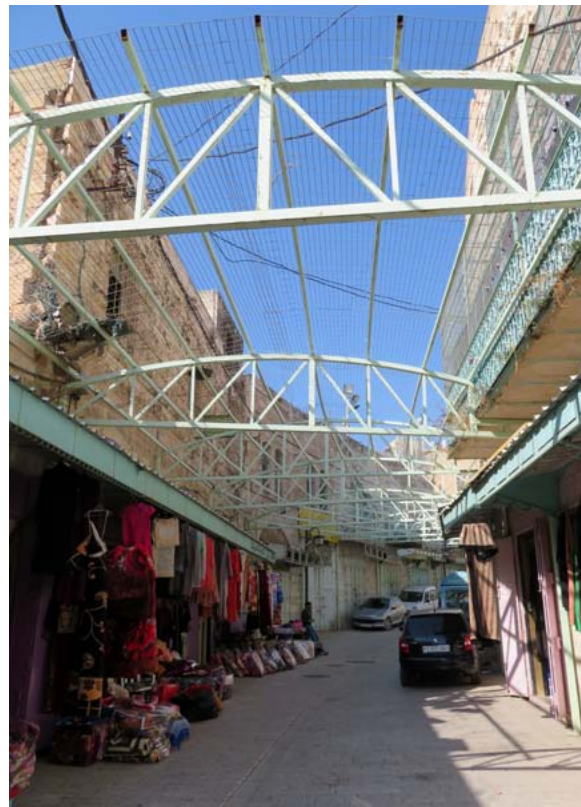
³ Van Mitri Raheb onder meer: “Faith in the face of Empire. The bible through Palestinian eyes”, dat ik tijdens onze reis las. Het boek is ook vertaald in het Nederlands: “Geloven onder bezetting. Een Palestijnse theologie van verzet en hoop”, Boekencentrum, oktober 2015.

Palestijnse restaurants waar het zeer goed eten is. Waterpijpen zijn alomtegenwoordig. We maken kennis over en weer en verkennen samen wat we als geloofsgemeenschappen de komende jaren voor elkaar zouden kunnen betekenen. En dan vooral op basis van gelijkwaardigheid. Ook tijdens dit bezoek leer ik weer van hoe Palestijnen het volhouden te leven onder bezetting en onderdrukking. En dat niet alleen theologisch, maar ook praktisch, als het gaat om leven en werken, geloof, levenshouding en humor. Daar valt veel van te leren, geloof ik, voor de situatie waarin wij leven, bezet als onze wereld is door individualisme en neo-liberaal denken en doen.

Dinsdag 12 november

Ochtend

Naar Hebron vandaag. Onze gidsen zijn twee vrolijke en vriendelijke Palestijnse jongemannen. Zij vertellen ons uit de eerste hand wat zich in dit land afspeelt tussen de bezettende macht, de Israëliëse overheid en het Israëliëse leger, en de Palestijnen. Wat er is gebeurd met hun families. Hoeveel ellende, onteigening, verdrijving, ontrecting, geweld die hebben doorstaan. Van een van de gidsen is het jongere broertje op 6-jarige leeftijd doodgeschoten door het Israëliëse leger. De andere gids blijkt een enorme schotwond te hebben in zijn been, opgelopen tijdens een van de intifada's. Hebron ligt naar het zuiden, ook op de bezette Westbank. In 1994 schoot een Israëliëse kolonist, dr. Baruch Goldstein, tijdens het vrijdaggebed in de Haram-al-Ibrahimi moskee (de moskee bij het graf van Sara en Abraham) 29 moslimmannen en -jongens dood. Bijna 200 mensen raakten gewond. Sindsdien is Hebron letterlijk verscheurd en verdeeld in veiligheidszones: H(ebron) 1 en H 2. De oude stad, voorheen een levendig centrum met talloze winkeltjes en een van de belangrijkste Palestijnse handelscentra, is geworden tot een dode stad. Zo ongeveer alle winkels zijn dicht. Boven de straten, midden in die oude stad, op de eerste verdiepingen en daarboven leven zo'n 800 Israëliëse kolonisten, beschermd door 2500 Israëliëse soldaten. Om te voorkomen, dat vuil, troep, urine en uitwerpselen

, je kunt het zo gek niet bedenken, naar beneden geworpen door de kolonisten, op de hoofden van de mensen op straat terecht komen heeft de gemeente Hebron overal netten gespannen. Als we de synagoge, pal naast de Ibrahimi Moskee, willen betreden worden Jan en Wim staande gehouden door een Israëliëse soldate, die duidelijk niets beters te doen heeft. Steeds weer wat we tijdens onze reis noemen: "silly questions". Zoals, waar komt u vandaan, wat bent u van plan en waarom wilt u de synagoge bezoeken? Tja, waarom bezoek je een synagoge? Het meest pijnlijke moment van de reis is dat waarop wij door een zwaar bewaakt checkpoint Hebron 1 binnengaan. Onze Palestijnse gidsen is dat verboden. Wij, buitenlanders, mogen erin. Zij, Palestijnen, bewoners van dit land, niet. Hebron laat je overduidelijk merken wat hier aan de hand is. Wat bezetting, separatie, annexatie, hekken, controle en je tweede- of derderangs voelen als Palestijn in dit land betekenen.

Middag

Naar Bethlehem. De geboortekerk is zo vergeven van de toeristen, dat ik een soort claustrofobische aanval krijg. Ik wist niet, dat het christendom zo populair was. Met geloof en devotie heeft het allemaal weinig te maken. We verlaten de kerk snel door de zijdeur. Er is ook nog de rooms-katholieke geboortekerk. Daar kan je gelukkig ademhalen. Het Poolse koor zingt mooi. We bezoeken het vluchtelingenkamp Aida. Men zegt weleens, dat je armoede en uitzichtloosheid kunt ruiken. Dat klopt. Zeventig jaar vluchteling zijn, verstoken van huis en haard. Ik kan mij eigenlijk nauwelijks voorstellen wat dat met een mens doet. De Palestijnen vormen de grootste groep vluchtelingen op aarde. Bij UNWRA zijn 5,3 miljoen van hen geregistreerd. Een onbekend aantal van hen is niet geregistreerd. We zien hoe de muur mensen, gemeenschappen, buurten, huizen, aan stukken scheurt. Plotseling schieten Israëlische soldaten met traangas. Na de moord op één van de leiders van het verzet en zijn vrouw, slapend in hun huis in Gaza, is de situatie gespannen. Van demonstraties en verzet op straat daartegen is men niet gediend. Onze gidsen geven aan, dat het beter is om te gaan. Dag arm, verscheurd Bethlehem, in de velden van Efrata.

Het was voor mij de 9^e of 10^e keer, dat ik het land daar bezocht. Ik was geschokt door de snelheid en massiviteit, waarmee Israël doorgaat met het creëren van feiten op de grond. Terwijl de internationale gemeenschap, vooral Europa, kijkt en er bij

staat. De president van de VS heeft onlangs in zijn wijsheid besloten, dat wat de VS betreft het nederzettingenbeleid niet langer illegaal is. Gaza is inmiddels de grootste openluchtgevangenis op aarde. Van het totale bezette gebied van de Westbank is nog maar 11% daadwerkelijk in handen van de Palestijnen.

Tot slot

Ook dit beeld is mij bijgebleven. We staan aan de rand van Bethlehem. Tegenover ons de oprukkende stad van Jeruzalem. Voor ons een groene, bosrijke vallei. Het is de enige plaats, waar de mensen van Bethlehem nog kunnen komen om zich op de vrije dagen te ontspannen in het bos. Vlakbij ons houdt de muur op. Hier een tien meter hoog hek omwonden met dikke

rollen scheermesjesprikeldraad, overal camera's. Vijfhonderd meter verderop in het groen eenzelfde beeld. Het komende jaar zal het gat worden gedicht. Dan is heel Bethlehem dicht, fysiek van rest van de wereld zijn afgesloten. Dat beeld gaat me door merg en been. Een beleid van bezetting, separate, annexatie en apartheid, al jaren lang. Een heel volk, dat wordt weggedrukt. Hoelang nog, voor de wereld ingrijpt? Ik ben blij, dat we met onze Palestijnse vrienden en vriendinnen een basis hebben gelegd voor verdere samenwerking de komende jaren. Wie weet, een bijdrage aan vrede en gerechtigheid in dit hele gebied. Ik ben Jan en Wim zeer dankbaar voor hun goede gezelschap tijdens de reis en hun inzet. De zogenaamde tweestaten-oplossing is allang een gepasseerd station. Het gaat erom, dat beiden, zowel Palestijnen als Israëli's, zullen gaan zeggen: "This is my land, our land". Al wat het alleen maar, omdat heel de aarde "des Heren" is.

Dick Couvée